

Fornlämningar i Landvetter

Landvetters Hembygdsförening
1989

Landvetter september 1989.

Arbetsgruppen för äldre och nyare historia i Landvetter:

Stig Ekberg

Yngve Ekedahl

Doris Ljungberg

Gösta Ljungberg

Bengt Tordell

Stig Westergård

FORNLÄMNINGAR I LANDVETTER

INLEDNING

Fornlämningarna bär vittne om, att människor har bott och varit verksamma i Landvetter under mycket lång tid. Fornlämningarna är de spår, som dessa människor har lämnat efter sig.

De redskap av sten och flinta, som har påträffats på flera platser i Landvetter, var en gång för tusentals år sedan vardagliga och nödvändiga redskap och verktyg. De var redskap i det dagliga arbetet, vid tillredning och beredning av föda, vid jakt och fiske, vid beredning av hudar och skinn, vid byggande och underhåll av hyddor och boplatser, vid framställning och bearbetning av redskap och hjälpmedel av trä och ben.

Denna utställning grundar sig bland annat på fornminnesinventeringen vid Läns museet i Uddevalla. Vi har fått möjlighet att kopiera hela dess material.

En genomgående undersökning gjordes år 1936 av dr Åke Fredsjö. Undersökningen registrerar ett antal fasta fornlämningar och lösa fynd. År 1973 gjorde museet en förteckning över de 13 intressantaste lämningarna. Dessa är upptagna i förteckningen härintill. Vi har valt att visa några exempel på fynden.

FYNDPLATSER

Fyndplatserna är markerade på bifogad karta.

1. Gökskulla.
Eldstäder, skörbränd sten, flintavfall, flintyxor, fragment av skafthålsyxa.
2. Inseros.
Boplatser, mejselformade flintföremål, flintavslag, flintklumpar.
3. Insered.
Flintavslag.
4. Kärret.
Stenstängssystem, spår av ryggade åkrar.
5. Gökskulla.
Stenyxa av grönsten.
6. Skansen.
Försvarsvall (nu bortschaktad).
7. Bårekulla.
Stensättning.
8. Solhem.
Milstolpe 1/4 mil.
9. Kyrkan.
Domarring (nu borttagen).
10. Sprängbäckelid.
Milstolpe 1/4 mil.
11. Salmered.
Rest sten.
12. Skalmared.
Sten- och flitredskap på flera platser.
13. Skalmared.
Hällkista.

Landvetters Hembygdsförening

Hällkistor är en gravform, som användes under senneolitisk tid c:a 1800 - 1500 f.Kr, dvs under senare hälften av yngre stenåldern mot gränsen till tidig bronsålder.

Hällkistan i Skalmered är liten, blott 1,7 - 1,8 m. lång och 0,5 - 0,8 m bred.

Den ligger i en åker 350 m NNO om manbyggnaden till gården Skalmered 1:2. Kistan upptäcktes 1945 och den 11 april samma år undersöktes den av Å. Fredsjö för Göteborgs museums arkeologiska avdelning. Den stora bilden (bild 326) visar hur kistan såg ut vid utgrävningen.

Hällkistan ligger c:a 20 cm under markytan och vid Landvetters Hembygdsförenings besök under vårutflykten 1985 helt täckt av grästorv. Efter tillstånd från Läns museet i Uddevalla och i samarbete med markägaren Harry Ekedahl, genomförde Landvetters Hembygdsförening i december 1987 en friläggning av hällkistans takhällar.

De föremål av sten och flinta, som dessa bilder (bild 319, 320 och 322) visar, har alla påträffats i Skalmered. De utgör exempel på lösfynd av fornlämningar, som påträffats vid jordbruksarbete. Sådana lösfynd har påträffats i såväl Skalmered som på andra håll i Landvetter.

Föremålenas ålder är okänd. Man kan möjligen gissa, att de härstammar från yngre stenåldern c:a 3000 - 1500 f.Kr. Men redskap av sten och flinta torde ha använts som vardagliga bruksföremål även under bronsåldern och äldre järnålder.

DOMARERING vid kyrkan

Domarringen utgöres av stora stenar, vanligen 9 eller 12, resta i en stor ring. Domarringarna är gravminnesmärken. Arkeologiska undersökningar visar att domarringar brukar innesluta en, ibland flera brandgravar. Man daterar dem huvudsakligen till yngre järnåldern c:a 400 - 1000 e.Kr.

Domarringen vid Landvetters Prästgård är nu helt borta, men låg tidigare c:a 50 m SV om prästgården och c:a 100 m syd kyrkan.

Domarringen omnämnes första gången 1692 (se brev). Då Järnvägen byggdes 1892-1894 togs två stora stenar bort men återställdes senare. 1918 fanns alla nio stenarna men borttogs sedan i tre omgångar, dels när järnvägen lades om 1921, dels när vägen till badet anlades och de två sista när den nya kyrkogården anlades.

STOCKBÅT från Benarby

I slutet på 1800-talet hittades i en bäck tid Benarby östergård denna "ekstock". (se bild 215)
Båtens ålder ej bestämd.

Den finns nu utställd i Göteborgs Maritima Centrum.

MILSTENAR

I krögar och gästgivarordningen av år 1649 stadgas att vägarna skulle mätas med snören, så att alla mil blev lika långa.

Vid varje mil skulle uppsättas "Wisse stenar och kännemärken, den resande till rättelse".

I 1734 års gästgivarordning bestämdes "Vid varje hel mil å landsväg sätte häradet ut stolpar eller stora stenar, och mindre vid hvarje half och fierdedels mihl, ther å mihletalet utmärkt är".

1/2 mils pålen vid östra änden av sjön Gröen och 1/4 mils pålen vid Sprängbäckelid i Snåkered uppsattes 1737.

BILAGOR

1. Göteborgs Arkeologiska Museums rapport om utgrävd hällkista i Skalmared 16 april 1945.
2. Utdrag ur brev från Böker till Olof Rudbeck 1692 angående Domarring i Landvetter.
3. Göteborgs Arkeologiska Museums karta över uppmätt Domarring sommaren 1918.
4. Göteborgs Arkeologiska Museums rapport angående Domarring i Landvetter 24 jan. 1945.
5. Göteborgs Arkeologiska Museums registrering av påträffad ekstock i Benareby.
6. Foto av ekstock från Benareby utanför Göteborgs Arkeologiska Museum 1933.
7. Karta över fyndplatser i Landvetter.

